

პირდაპირი და ირიბი გადასახადების საგადასახადო ტვირთის“ სამართლიანად გადანაწილების შესახებ

გიორგი ცაავა

ემდ, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0000-4920-1725>
Tsaavagiorgi11@gtu.ge; 599201230

ანზორ აბრალავა

ემდ, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0003-7389-7533>
a.abralava@gtu.ge; 599511780

ლევან გრიგალაშვილი

ემდ, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0007-1617-5365> Previewpublicrecord
l.grigalashvili@gtu.ge 593733945

რათი ბურდიაშვილი

ეად, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0001-1878-0426>
r.burdiashvili@gtu.ge 599505003

ვალერი მოსიაშვილი

ეად, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი
<https://orcid.org/0009-0007-8702-6295>
Mosiashvilivaleri@gtu.ge; 577843485

DOI: <https://doi.org/10.52340/bal/2023.01.06>

ანოტაცია

ნაშრომში განხილულია და შემოთავაზებულია პირდაპირი და ირიბი გადასახადების „საგადასახადო ტვირთის“ სამართლიანად გადანაწილების წინადადებები, კერძოდ, მიზანშეწონილად არის მიჩნეული „ოქროს კვეთას“ პროპორციის (შესაბამისად 62% და 38%) გამოყენება, რაც აღნიშნული ტვირთის განაწილებაში ჰარმონიზაციის ფენომენის ჩამოყალიბების საწინდარი გახდება. გამომდინარე იქიდან, რომ დამატებული ღირებულების გადასახადის შემოღებამ ბიუჯეტის მოცულობის მხოლოდ თანხობრივი ზრდა გამოიწვია, კვლავ „ბრუნვიდან გადასახადზე“ დაბრუნება მიჩნეულია უპრიანად.

საქართველოს ეროვნული ვალუტის დევალვაციისა და დედოლარიზაციის კომპანიის ფარგლებში ნავთობპროდუქტებზე აქციზის გადასახადი თითქმის გაორმაგდა. აქედან გამომდინარე ავტორებს მიაჩნიათ ე.წ. მცურავი აქციზის რეჟიმზე გადასვლა.

მსოფლიო საფონდო ბირჟებზე საერთაშორისო აქციებისა და ობლიგაციების განთავსების საფასურად ევრო კომისია 2012 წელს ოფიციალური წინადადებით გამოვიდა ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადის შემოღების შესახებ. ამასთან დაკავშირებით შემოთავაზებულია საქართველოს ბანკების, რკინიგზის და სხვა მსხვილი კორპორაციების მიერ საერთაშორისო ტრანზაქციებზე ბიუჯეტში 0,1% -იანი გადასახადის შემოღება, რაც ქვეყნის ბიუჯეტის 0,55 მლრდ. ლარით შეესაბამება წყარო გახდებოდა;

ნაშრომში დასაბუთებულია, რომ საწარმოს მიერ ავანსად მიღებული თანხა ფინანსური აღრიცხვის თვალსაზრისით არ არის ამონაგები (შემოსავალი) და შესაბამისად მისი დაბეგვრა მართლზომიერად არ არის მიჩნეული.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახადო დაგეგმვა, დასაბეგრი მოგება, დამატებული ღირებულების გადასახადი, ავანსი, „ოქროს კვეთას“ პროპორცია.

ციტირებისთვის: ცაავა გ., აბრალავა ა., ბურდიაშვილი რ., გრიგალაშვილი ლ., მოსიაშვილი ვ., პირდაპირი და ირიბი გადასახადების „საგადასახადო ტვირთის“ სამართლიანად გადანაწილების შესახებ, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, No1, 2023 წ. გვ. 94-102.

“TAX” OF DIRECT AND INDIRECT TAXES ABOUT THE FAIR DISTRIBUTION OF THE BURDEN

Giorgi Tsaava

Doctor of Economic Sciences, Georgian Technical University Professor

<https://orcid.org/0009-0000-4920-1725>

Tsaavagiorgi11@gtu.ge; 599201230

Anzor Abzalava

Doctor of Economic Sciences, Georgian Technical University Professor

<https://orcid.org/0009-0003-7389-7533>

a.abzalava@gtu.ge; 599511780

Levan Grigalashvili

Doctor of Economic Sciences Georgian Technical University Professor

<https://orcid.org/0009-0007-1617-5365>

l.grigalashvili@gtu.ge 593733945

Rati Burdiashvili

Academic Doctor of Economics Georgian Technical University Professor,

<https://orcid.org/0009-0001-1878-0426>

Burdiashvilirati@gtu.ge; 599505003

Valery Mosiashvili

Academic Doctor of Economics Georgian National University SEU Professor,

<https://orcid.org/0009-0007-8702-6295>

Mosiashvilivaleri@gtu.ge; 577843485

ANNOTATION

The paper discusses and proposes proposals for the fair distribution of the “tax burden” of direct and indirect taxes, in particular, it is considered appropriate to use the “golden ratio” proportion (62% and 38%, respectively), which will become a precursor to the formation of the phenomenon of harmonization in the distribution of the said burden. Due to the fact that the introduction of the value added tax has only led to a monetary increase in the budget volume, the return to the “tax from turnover” is considered undesirable.

Within the framework of the Georgian National Currency Devaluation and Dedollarization Company, the excise duty on oil products has almost doubled. Therefore, the authors believe that the so-called Transition to the floating excise duty regime.

In 2012, the European Commission made an official proposal to introduce a tax on financial transactions to pay for the placement of international shares and bonds on the world stock exchanges. In this regard, it is proposed to introduce a 0.1% tax on international transactions by Georgian banks, railways and other large corporations in the budget, which is 0.55 billion of the country's budget. It would become a source of replenishment with GEL;

In the paper, it is justified that the amount received by the enterprise as an advance is not an amount (income) from the point of view of financial accounting, and therefore its taxation is not considered legitimate.

Keywords: tax planning, taxable profit, value-added tax, Advance, ratio of the „Golden Section“.

For citation: Tsaava G., Abzalava A., Grigalashvili L., Burdiashvili R., Mosiashvili V., “Tax” of direct and indirect taxes About the fair distribution of the burden, Journal - “Business and Legislation”, No. 1, 2023. p. 94-102.

შეშავალი

გადასახადების წარმოშობა მრავალ საუკუნეს ითვლის. იგი საზოგადოების განვითარების გარკვეულ ეტაპზე შემოიღეს, როდესაც მათზე ობიექტური მოთხოვნილება გაჩნდა. გადასახადები საზოგადოებრივი ურთიერთობების უმთავრეს ატრიბუტს წარმოადგენს და სახელმწიფოს არსებობის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ინსტრუმენტი. საზოგადოების განვითარების ხანგრძლივი ისტორიის მანძილზე გადასახადების სახეები, მათი დანიშნულება, გადახდევინების ღონისძიებები, საგადასახადო განაკვეთები და სხვა დამახასიათებელი თავისებურებები მუდმივ ცვლილებებს განიცდიდნენ. ცალკეული წყაროები მიუთითებენ, რომ ორგანიზებული საგადასახადო სისტემა ჯერ კიდევ ძველ რომში ჩამოყალიბდა, რომელიც შემდეგ მაგალითის მიმცემი გახდა სხვა ქვეყნებისთვის. მომდევნო ეტაპებზე სახელმწიფო სისტემების განმტკიცება-განვითარებათან ერთად თანდათან ჩამოყალიბდა საგადასახადო პოლიტიკა, რომელიც საერთო-სახელმწიფოებრივი კონსენსუსის საფუძველზე უნდა ყოფილიყო აგებული. ეს უკვე ნიშნავდა წარმომადგენლობითი ორგანოების მიერ გადასახადების დანესებას, გაუქმებას, შეცვლას და ა. შ. მე-20 საუკუნეში განვითარებული ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა შერბილების ტენდენციით ხასიათდება. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში კორპორაციული გადასახადის განაკვეთი 46% - დან 34% - მდე შემცირდა ხოლო დიდ ბრიტანეთში 45%-დან 35 % - მდე.

საბჭოთა პერიოდში საქართველოს დამოუკიდებელი საგადასახადო სისტემა არ გააჩნდა. იგი საბჭოთა საგადასახადო სისტემის ნაწილი იყო და ძირითადად ოთხი სახის გადასახადს ემყარებოდა, როგორიცაა: ბრუნვის გადასახადი, მოგების გადასახადი, საშემოსავლო გადასახადი და სოციალური გადასახადი.

ბრუნვის გადასახადს მსხვილი საწარმოები იხდიდნენ დარგების მიხედვით, როგორც იყო მაგალითად ღვინის მრეწველობა, ჩაის მრეწველობა, საკონსერვო წარმოება და სხვ., თანაც გადასახადი იყო დიფერენცირებული ანუ სხვადასხვა დარგში განსხვავებული განაკვეთები გამოიყენებოდა (4).

მოგების გადასახადისათვის დამახასიათებელი იყო ის, რომ მისი დიდი ნაწილი ზემდგომ ორგანიზაციას მიჰქონდა და საწარმოს პრაქტიკულად არაფერი რჩებოდა.

საშემოსავლო გადასახადში დაუბეგრავი მინიმუმი არსებობდა. დაბეგრვის ობიექტს მხოლოდ დაქირავებული მუშა-მოსამსახურეების ხელფასები შეადგენდა, რადგან ფიზიკური პირებისათვის დამოუკიდებელი სამეწარმეო საქმიანობა დაუშვებელი იყო.

სოციალური გადასახადი საშემოსავლო გადასახადზე იყო მიბმული, რომლის ძირითად დანიშნულებას სახელმწიფო სოციალური დაზღვევის ფონდების შექმნა წარმოადგენდა.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოში დამოუკიდებელი საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბება გასული საუკუნის 90-იან

წლებში დაიწყო. სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება დამოუკიდებელი საქართველოს საგადასახადო ადმინისტრირების (აუდიტის) განვითარების ისტორია. საქართველოში მოქმედი დღევანდელი საგადასახადო სისტემა მოიცავს პირდაპირ და ირიბ (არაპირდაპირ) გადასახადებს:

პირდაპირო გადასახადი - არის გადასახადი (საშემოსავლო და მოგების გადასახადები), რომელსაც ბიუჯეტში იხდის მეურნე სუბიექტი.

ირიბი გადასახადი - არის გადასახადი (დღგ, აქციზი და იმპორტის გადასახადი), რომელიც დგინდება მიწოდებული საქონლის ან განუღებელი მომსახურების ფასზე დანამატის სახით და რომელსაც იხდის მომხმარებელი ამ გადასახადით გაზრდილი ფასით საქონლის და მომსახურების შეძენისას. როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი გადასახადის ბიუჯეტში გადახდის ვალდებულება საქონლის მიმწოდებელს ან მომსახურების გამწევს ეკისრება. ჩვენი დისკუსია ამჟამად ირიბ გადასახადებზე იქნება მიმართული.

ირიბი გადასახადების, განსაკუთრებით კი დამატებული ღირებულების მიზანშეწონილობის საკითხში სპეციალისტებს შორის ერთგვაროვანი მიდგომები არ არის. ცალკეული სპეციალისტები ამტკიცებენ, რომ დღგ წარმოიშვა როგორც გაყიდვებიდან ადრე გამოყენებადი გადასახადის ოპტიმალური ალტერნატივა. ცნობილია, რომ დღგ - ს დანერგვამდე გაყიდვებიდან გადასახადი გამოიყენებოდა, რომელიც ასევე ირიბ გადასახადს წარმოადგენდა. ამ გადასახადის მიხედვით მიღებული შემოსულობები მსოფლიოს ყველა სახელმწიფოს შემოსავლების თითქმის ძირითად ნაწილს შეადგენდა. ამასთან ერთად სხვადასხვა სახელმწიფოების საგადასახადო განაკვეთებში მნიშვნელოვანი განსხვავებები არსებობდა. ზოგადად ადგილი ჰქონდა გადასახადების სიმრავლესა ნორმატიულ-სამართლებრივი დოკუმენტების გადაკვეთადობას. წინააღმდეგობრიობის, განაკვეთების მაღალი დონის, სახელმწიფოებს შორის „საგადასახადო განაკვეთებზე ომის“ გამო, საგადასახადო ადმინისტრირება იყო ძალიან გართულებული. მიუხედავად ამისა დღეს, დღგ მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში არ გამოიყენება, მაგალითად, ისეთ განვითარებულ ქვეყნებში, როგორიცაა აშშ და იაპონია მის მაგივრად გაყიდვებიდან გადასახადს იყენებენ და მათი საგადასახადო სისტემები საკმაოდ ეფექტურად და წარმატებულად ითვლება [1].

როგორც ცნობილია, დღგ-ს კონცეფცია შემუშავებული და საჯაროდ წარმოდგენილი იყო ფ. ვან სიმენსონის (F. Van Siemens) მიერ 1918 წელს გერმანიაში ბრუნვიდან (გაყიდვებიდან) გადასახადის ალტერნატივის სახით. საფრანგეთი იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც აღნიშნული კონცეფციის პრაქტიკაში რეალიზება განახორციელა და 1954 წელს დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ) შემოიღო. 1967 წელს ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (ეეთ) საბჭომ, გაყიდვებიდან არსებული გადასახადების შეცვლის მიზნით დღგ-ს ფართოდ გამოყენებისათვის შესაბამისი ღირებულებები გამოსცა. ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის საბჭომ გამოთქვა იმედი, რომ ახალი სისტემა გაზრდიდა საგარეო ვაჭრო-

ბას, რომელსაც გაყიდვებიდან გადასახადის სისტემა ეწინააღმდეგება. აღნიშნული ღირებულების შემდეგ ისეთმა ქვეყნებმა, როგორიცაა: ავსტრია, შვეიცია, ბრაზილია, საბერძნეთი და პერუ, ასევე შემოიღეს დღგ. შემდგომში დაახლოებით 160 ქვეყანამ, პაკისტანის ჩათვლით 1990 წელს, ბანგლადეშმა 1991 წელს, რუსეთის ფედერაციამ 1992 წელს, საქართველომ 1992 წელს, შრი-ლანკამ 1995 წელს, ჩინეთმა 1994 წელს და ნეპალმა 2000 წელს, შემოიღეს დამატებული ღირებულების გადასახადი. განვითარებულმა ქვეყნებმა, ისეთებმა როგორიცაა ავსტრალია, კანადა, ევრო კავშირი, დიდი ბრიტანეთი და ა.შ., დღგ-ს შემოღების მეშვეობით, თავიანთი საგადასახადო სისტემის მოდერნიზირება განახორციელეს. მიუხედავად ამისა აშშ-მა და იაპონიამ დღგ-ის დანერგვაზე უარი თქვეს იმის საფუძველზე, რომ აღნიშნული გადასახადი საბოლოო ჯამში მოხმარებას ამუხრუჭებს.

ამასთან, ცალკეულ ავტორებს მიაჩნიათ, რომ მსოფლიოს ქვეყნებში დღგ-ს შემოღების დასაბუთება გახდა - გაყიდვებიდან გადასახადის არაეფექტიანობა, რაც იმაში გამოიხატება, რომ გაყიდვებიდან გადასახადის სისტემაში, სანამ პროდუქცია იქნება წარმოებული, დასაწყისში შემომავალი მოწოდებები (ნედლეული, მასალები და ა.შ.) იბეგრება გადასახადით. პროდუქცია შემომავალი საგადასახადო დატვირთვით იქნება გამოშვებული, რომელიც რეალიზაციის დროს კვლავ დაიბეგრება. ყოველივე ეს იწვევს ორმაგ დაბეგვრას, რაც არასამართლებრივად არის მიჩნეული. ეჭვს არ იწვევს, რომ ბიზნესი ასეთი დიდი ხარჯების გაღებაში არ არის დაინტერესებული, მაგრამ ისმის კითხვა: რამდენად მა-

რთებულია ბიზნესისათვის მძიმე ხარჯების საბოლოო მომხმარებელზე გადაკისრება?

განვლილი პერიოდის ანალიზიდან ირკვევა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობამდე (1992 წლამდე) ქვეყნის ბიუჯეტი 70-75%-ის ფარგლებში მეურნე სუბიექტების მიერ გადახდილი პირდაპირი გადასახადებით ივსებოდა, შესაბამისად, ირიბი გადასახადების სახით საზოგადოება საქართველოს ბიუჯეტს მხოლოდ 25-30%-ის ფარგლებში ავსებდა.

ცხრილი 1-ის მიხედვით სახელმწიფო ბიუჯეტის სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება აღინიშნოს, რომ 2021 წელს საგადასახადო შემოსავლების სახით ბიუჯეტში შემოსულია 11,436.5 მლნ. ლარი, მათ შორის: პირდაპირი გადასახადების სახით (საშემოსავლო და მოგების გადასახადები) შესაბამისად 3,492 და 1,015 მლნ. ლარი, სულ 4,507 მლნ. ლარი, რაც მთლიანი გადასახადების 40% შეადგენს; ირიბი გადასახადების სახით (დღგ და აქციზის გადასახადები) შესაბამისად 4,885 და 1,869 მლნ. ლარი, სულ 6,753 მლნ. ლარი, რაც მთლიანი გადასახადების 60% შეადგენს; ბიუჯეტი თანხობრივად იზრდება, მაგრამ პროდუქციის ფასების ზრდის ხარჯზე (არასასაქონლო ზრდა).

ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად გვინდა შევეხოთ სახელმწიფო ბიუჯეტის პირდაპირი და ირიბი გადასახადების მეურნე სუბიექტებისა და ფიზიკური პირების ხარჯზე შეესებადი „საგადასახადო ტვირთის“ გადანაწილებაში „ოქრის კვეთას“ პროპორციის (შესაბამისად 62% და 38%) გამოყენების საკითხსაც. ამის დასტურად შეიძლება გამოყენებული იქნას წყაროები: 2, 3, 5.

ცხრილი 1

სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების დინამიკა 2015 - 2021 წწ. (მლნ. ლარი)

მაჩვენებლები	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
შემოსავლები	8,170.5	8,580.0	9,750.3	10,595.6	10,675.0	10,490.4	12,750.3
გადასახადები	7,549.6	7,986.8	8,991.3	9,695.9	9,665.6	9,364.8	11,436.5
საშემოსავლო გადასახადი	2,052.6	1,978.2	2,526.0	2,877.9	3,200.2	3,079.8	3,491.5
მოგების გადასახადი	1,025.2	1,055.9	756.6	736.6	866.3	919.4	1,015.3
დღგ	3,505.4	3,286.3	4,122.6	4,426.9	4,243.6	3,918.2	4,883.9
აქციზი	870.7	1,069.6	1,450.9	1,465.7	1,506.7	1,619.4	1,868.8
იმპორტის გადასახადი	69.2	70.1	71.6	73.4	79.1	74.4	86.4
სხვა არაკლასიფიცირებული გადასახადები	26.5	526.5	63.6	115.4	-230.3	-246.4	93.6
გრანტები	315.6	296.8	289.9	339.4	420.2	409.0	343.7
სხვა შემოსავლები	305.3	296.4	469.1	560.3	589.2	716.6	967.1

წყარო: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/91/sakhelmtsifo-finansebis-statistika>

ცხრილი 2 (მლნ. ლარი)

სახელმწიფო ბიუჯეტის 2015 -2021 წწ. პირდაპირი და ირიბი გადასახადების „საგადასახადო ტვირთის“ გადანაწილებაში „ოქროს კვეთას“ პროპორციის გამოყენების შედეგები

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
შემოსავლები:	8,170.5	8,580.0	9,750.3	10,595.6	10,675.0	10,490.4	12,750.3
გადასახადი:	7,549.6	7,986.8	8,991.3	9,695.9	9,665.6	9,364.8	11,439.5
მათ შორის:							
პირდაპირი გადასახადი	3,077.8	3,034.1	3,282.6	3,614.5	4,066.5	3,999.2	4,059.0
ირიბი გადასახადი	4,471.8	4,952.7	5,708.7	6,081.4	5,619.1	5,365.6	7,380.5
რეალური თანაფარდობა, პროცენტულად	42,1% / 57,9%	38,7% / 61,3%	36,5% / 63,5%	38,0% / 62,0%	42,0% / 68,0%	42,7% / 57,3%	35,5% / 64,5%
„ოქროს კვეთას“ პროპორციის გათვალისწინებით, %	62% / 38%	62% / 38%	62% / 38%	62% / 38%	62% / 38%	62% / 38%	62% / 38%
პირდაპირი გადასახადების მოცულობა	4,680.7	4,951.8	5,573.6	5,701.8	6,005.1	5,795.2	7,092.5
ირიბი გადასახადების მოცულობა	2,868.9	3,035.0	3,417.7	3,994.4	3,600.5	3,569,6	4,347.0
მოსახლეობის განკარგულებაში დარჩენილი დანაზოგები	1,662.9	1,923.3	2,291.0	2,085.5	2,018.7	1,796.0	2,745.5

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორთა მიერ.

„ოქროს კვეთას“ პროპორცია კაცობრიობისათვის უძველესი დროიდან არის ცნობილი. მას იყენებდნენ: ეგვიპტელი არქიტექტორები მონუმენტების ასაგებად, ასევე გეომეტრიაში, ეკონომეტრიაში, პოეზიაში, მუსიკაში და განსაკუთრებით არქიტექტურაში, ეკონომიკაში ბიზნესის მართვის სფეროში, მშენებლობაში, ფინანსებასა და საბანკო მენეჯმენტში. იგი შეიმჩნევა ცოცხალი ორგანიზმის უჯრედებში, ტვინის, სისხლის, მცენარის, ატომის აგებულებაში. პლანეტათა მოძრაობის უდიდესმა მკვლევარმა იოჰან კეპლერმა გამოთქვა მეტად ორიგინალური მოსაზრება: „გეომეტრია ორ საუნივერსალს ფლობს, ერთი მათგანია - პითაგორას თეორემა, მეორე კი - მონაკვეთის საშუალო და კიდურა შეფარდებად დაყოფა. პირველი შეიძლება შევადაროთ ოქროს საწვავს, მეორე კი - უფრო ძვირფას ქვას მოგვაგონებს“. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მრავალი თანამედროვე მეცნიერი თვლის, რომ „ოქროს კვეთას“ პროპორციის ყველა სფეროში და დარგში გამოყენებით ნებისმიერ საქმიანობაში „ოპტიუმის“ მიღწევა არის შესაძლებელი. ამდენად იგი, ქვეყნის ბიუჯეტის შევსების წყაროების ანალიზიდან გამომდინარე, მოქმედი საგადასახადო კოდექსისა და საგადასახადო სისტემაში ჩამოყალიბებული გადასახადების სახობების თითქმის შეუცვლელად, საგადასახადო „ტვირთის“ კანონზომიერად გადანაწი-

ლების საშუალებად გვესახება [2,3,5]. ზემოაღნიშნულის დასტურად შეიძლება მოვიყვანოთ ცხრილი N2.

ცხრილი 2-ის მონაცემების ანალიზიდან გამომდინარეობს, რომ თუნდაც 2021 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტის პირდაპირი და ირიბი გადასახადების „საგადასახადო ტვირთის“ გადანაწილებაში „ოქროს კვეთას“ პროპორციის (62% / 38%) გამოყენებით მოსახლეობის განკარგულებაში 2745.5 მლნ. ლარი დარჩებოდა, რომელიც ქვეყანაში საშუალო შემოსავლიანი დონის მოსახლეობის ჩამოყალიბებას შეუწყობდა ხელს.

დამატებული ღირებულების გადასახადი ამოიღება ყიდვა-გაყიდვის თითოეული აქტიდან, დაწყებული საქონლის წარმოების სტადიიდან მისი რეალიზაციის ჩათვლით. თითოეულ ეტაპზე მისი სიდიდე განისაზღვრება, როგორც სხვაობა - საქონლის მყიდველის მიერ გადახდილი გადასახადის ჯამსა და მისი მწარმოებლის მიერ ნედლეულის და მასალების მომწოდებელზე გადახდილი გადასახადის ჯამს შორის.

დამატებული ღირებულების გადასახადით (დღგ) იბეგრებიან არა საწარმოები, არამედ მომხმარებლები. ამ დროს საწარმოები გადასახადის შემგროვებლებად ანუ საგადასახადო აგენტის როლში გამოდიან, რაც სახელმწიფოსათვის მეტად მნიშვნელოვანია. ცხადია, რომ დამატებული ღირებულების გადასახადმა პროდუქციის

საბოლოო ფასის „უკონტროლოდ გადიდების შესაძლებლობა ჩამოაყალიბა“. აქედან გამომდინარე ბოლო პერიოდში ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ფასობრივად მნიშვნელოვანი ზრდა შეიმჩნევა, ხოლო მათი რეალური მოცულობა კი, თითქმის უცვლელი დარჩა. (ის რისი შეძენაც გასული საუკუნის 60 - 90-იან წლებში 10 დოლარად იყო შესაძლებელი, დღეს უკვე პირობითად 100 დოლარი და მეტი ღირს). ირიბი გადასახადები შედის რა საქონლისა და მომსახურების ფასში, ერთნაირად „ანება“ ღარიბ და მდიდარ მოსახლეობას. მისი ტვირთის „ზედმეტად გადიდება“ არღვევს „სამართლებრივ პრინციპებს“ [5], ზემოაღნიშნული გვაფიქრებინებს, რომ აშშ და იაპონიის მსგავსად ხომ არ ღირდა „ბრუნვიდან გადასახადზე“ დაბრუნება?

საქართველოს ეროვნული ვალუტის დეველვაციისა და დედოლარიზაციის კომპანიის ფარგლებში 2017 წლიდან ქვეყანაში ნავთობპროდუქტებზე აქციზის გადასახადი თითქმის გაორმაგდა. აქციზი დიზელის სანვავზე 220 ლარიდან 440 ლარამდე გაიზარდა, ბენზინზე 250-დან 500 ლარამდე. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ნავთობპროდუქტებზე აქციზის გადასახადის მცურავი რეჟიმზე გადასვლა, ისე როგორც ეს გამოიყენება თურქეთში. მცურავი რეჟიმი ნიშნავს, რომ თუ ნავთობპროდუქტებზე მსოფლიო ფასი გაიზარდა, აქციზის გადასახადი იკლებს და პირიქით. ჩვენს პირობებში, ეს 1 ლიტრი სანვავის ფასს 0,8 – 1,0 ლარით შეამცირებს.

უკანასკნელ პერიოდში მეტად აქტუალური გახდა საერთაშორისო ფინანსურ ტრანზაქციებზე ახალი გადასახადების შემოღება. იგი ერთი მხრივ, სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული რესურსების გადიდების, მეორე მხრივ, სავალუტო და ფინანსურ ბაზრებზე სპეკულაციური ოპერაციების აღრიცხვიანობის დარეგულირების როლს შეასრულებდა. ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ფინანსურ ტრანზაქციებზე - აქციების, ობლიგაციების, საინვესტიციო ფონდების საპაიოების, ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტების, REPO შეთანხმებების, ფასიანი ქაღალდების სასესხო ხელშეკრულებების, დერივატების გარიგებებთან მიმართებაში, ახალი გადასახადის შემოღება, რომლის გონივრული გამოყენება, ქვეყნის ბიუჯეტში რეალური დამატებითი რესურსების წყარო და ეკონომიკაზე მძლავრი გამაჯანსაღებელი ეფექტის განხორციელების საწინდარი გახდება.

ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადის იდეა პირველად ჯ. მ. კეინის მიერ იყო ინიცირებული. 1972 წელს ეს თემა ეკონომიკაში ნობელის პრემიის ლაურიატმა ჯ. ტობინმა კვლავ წამოიწია, და ყველა ტრანსმოსაზღვრე ოპერაციების ბრუნვიდან აღნიშნულ გადასახადს 0,05 - 1%-მდე სიდიდით დადგენას თავაზობდა. გლობალური კრიზისის დროს აღნიშნულმა იდეამ პოლიტიკოსების დონეზეც საკმაოდ ფართო მხარდაჭერა მოიპოვა. 2011 წლიდან ასეთი გადასახადის შემოღება ევროკავშირის ქვეყნების პრაქტიკულ სიბრტყეშიც განიხილება. თავის დროზე აღნიშნულ ღონისძიებს მხარს უჭერდნენ საფრანგეთის პრეზიდენტი ნ. სარკოზი და გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის კანცლერი ა. მერკელი. ევროპის

პარლამენტის პრეზიდენტმა მ. შულცმა ასევე გამოთქვა მხარდაჭერა ასეთი გადასახადის შემოღებასთან დაკავშირებით: „მე ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადის დადგენის დაბეჯითებით მომხრე ვარ. მისი შემოღება დარგში, სადაც მოგება შეიძლება უზომოდ მაღალი აღმოჩნდეს, საშუალებას მოგვცემს უფრო წონადი შენატანი გაკეთდეს ჩვენი საზოგადოების განვითარებაში. ასევე მისცემს შესაძლებლობას ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებაზე სახსრების მოძიებასთან მიმართებაში. გარდა ამისა, გადასახადი ფინანსური სპეკულაციების თავიდან აცილებაშიც დაგვეხმარება, რომლებიც თანამედროვე კრიზისის ერთ-ერთ ძირითად მიზეზს წარმოადგენს. ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადი მთელ მსოფლიოში უნდა იქნეს შემოღებული. ევროპის კავშირმა აღნიშნულზე G20-ის სხდომებზე უნდა იბრძოლოს“ [5]. ევროპული კომისიის გაანგარიშების მიხედვით, ასეთი გადასახადის განაკვეთის 0,01%-ის ოდენობით შემოღება ევროკავშირის ქვეყნების 57 მლრდ. ევროთი უზრუნველყოფას მოახდენდა. ევროპული კომისია 2012 წელს ოფიციალური წინადადებით გამოვიდა ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადის შემოღების აუცილებლობის შესახებ. დაგეგმილი იყო, რომ აღნიშნული გადასახადი 2014 წელს იქნებოდა შემოღებული, მაგრამ შემდგომ, უფრო გვიანი ვადით გადაიდო.

სახელმწიფო ფინანსების გაუმჯობესებას ასევე, გადასახადების გადახდისაგან თავის არიდებას, საგადასახადო პოლიტიკის შემდგომი გამკაცრებაც შეუწყობდა ხელს. ასე, მაგალითად, მხოლოდ ევროკავშირში, ევროკომისიის ექსპერტების შეფასების მიხედვით, გადასახადების გადახდისაგან თავის არიდების შედეგად, ბუიჯეტის დანაკარგები 1 ტრილიონი ევროთი ფასდება. სწორედ ამიტომ ევროპის კავშირში, ბოლო პერიოდში საბანკო ანაბრებთან მიმართებაში ანაბრების შესახებ ინფორმაციის ავტომატურად გაცვლის გადანყვევტილება იქნა მიღებული. გამკაცრდა. პროცენტებიდან გადასახადის გადახდევინების შესახებ კანონმდებლობა. გარდა ამისა, განეულ იქნა ძალისხმევა ეროვნულ კანონმდებლობაში მოგების გადასახადით დაბეგვრისაგან თავის არიდების შესაძლებლობების აღმოფხვრასთან დაკავშირებით. ფართოდ განიხილება იმ ქვეყნების ფონდებისა და სადაზღვევო კომპანიების კლიენტურის მონაცემების ავტომატური გაცვლის სისტემის ამოქმედება, რომლებიც ჯერჯერობით საგადასახადო „ნავსაყუდელად“ ითვლებიან. ასეთი ღონისძიება, გერმანიის ყოფილი ფედერალური კანცლერის ა. მერკელის მოსაზრებით, „საგადასახადო თაღლითობისა და დღემდე ჯერ კიდევ გადასახადების გადახდისაგან თავის არიდების ლეგალური ხერხების წინააღმდეგ ბრძოლის ნათელი მაგალითი“. იგი აღნიშნავს, „ჩვენ უნდა მივალწიოთ იმას, რომ ფირმებმა გადასახადები გადაიხადონ იქ, სადაც რეალურად მუშაობენ (და არა იქ, სადაც იურიდიულად დარეგისტრირებული არიან)“ [3]. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ 2015 წლიდან ლუქსემბურგმა საბანკო ინფორმაციების ავტომატურად გაცვლის სისტემაში პრაქტიკულად მიერთების თავისი მზადყოფნის შესახებ განაცხადა. გადასახადების გადახდისაგან თავის

არიდების ბრძოლასთან მიმართებაში ღონისძიებებს ავსტრიაშპე დაუჭირა მხარი. მაგრამ ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორც მრავალი ექსპერტი აღნიშნავს, ასეთ ღონისძიებებს შვეიცარიამ და ევროკავშირის საზღვრებს გარეთ განსაკუთრებული საგადასახადო რეჟიმის მქონე ქვეყნებმაც დაუჭირონ მხარი.

რაც შეეხება საქართველოში ამ მხრივ არსებულ მდგომარეობას, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს ეროვნული ბანკის 2021 წლის წლიური ანგარიშის მიხედვით ეროვნული ბანკი და საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო განაგრძობდნენ გარკვეული ვადიანობის - სადეპოზიტო სერთიფიკატების, სახელმწიფო ობლიგაციების, სახაზინო ვალდებულებებისა და სახაზინო ობლიგაციების გამოშვებას, კერძოდ: საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 2021 წელს გამოუშვა - 3 თვის ვადიანობის სადეპოზიტო სერთიფიკატები, რომლებიც საბანკო სექტორმა გამოიყენა როგორც ლიკვიდობის მართვის მიზნით დეფიციტის მოკლევადიანი ინსტრუმენტი. 2021 წლის განმავლობაში გამოცხადებული 13 აუქციონიდან კომერციულმა ბანკებმა ყველა აუქციონზე სრული ოდენობით შეიძინეს გამოტანილი სადეპოზიტო სერთიფიკატები. მთლიანობაში 260 მლნ ლარის ნომინალური ღირებულების სადეპოზიტო სერთიფიკატები განთავსდა და 260 მლნ ლარის ნომინალური ღირებულების სადეპოზიტო სერთიფიკატები დაიფარა;

2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საქართველოს ეროვნული ბანკი 152 მლნ. ლარის ნომინალური ღირებულების სახელმწიფო ობლიგაციებს ფლობდა, რომლებიც წლის განმავლობაში ღია ბაზრის ობლიგაციებისათვის არ გამოიყენებოდა; საქართველოს მთავრობის მიერ 2021 წელს, ლარის ფულადი ბაზრის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, სახაზინო ვალდებულებებისა და სახაზინო ობლიგაციების სახით იქნა გამოშვებული. 2021 წელს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო - 6 თვიანი და 1 წლიანი ვადიანობის დისკონტური ფასიანი ქაღალდების - სახაზინო ვალდებულებებისა და 2 წლიანი, 5 წლიანი და 10 წლიანი კუპონური ფასიანი ქაღალდების - სახაზინო ობლიგაციების ემისიას ახდენდა. ფასიანი ქაღალდების ემისია ეროვნული ვალუტით, დემატერიალიზებული ფორმით ხდებოდა. ერთი ფასიანი ქაღალდის მინიმალური ღირებულება 1000 ლარია. სახაზინო ვალდებულებებისა და სახაზინო ობლიგაციების გაყიდვა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ორგანიზებული აუქციონის მეშვეობით, მრავალი ფასის მიხედვით, „ბლუმბერგის“ სისტემის აუქციონის პლატფორმის გამოყენებით ხორციელდებოდა. აუქციონში მონაწილეობა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ლიცენზირებულ კომერციულ ბანკებს, ხოლო მათი მეშვეობით კი, ნებისმიერ იურიდიულ და ფიზიკურ პირს შეუძლია; 2021 წელს სახაზინო ფასიანი ქაღალდების 46 აუქციონი ჩატარდა, რომელთა მეშვეობით 1,25 მლრდ ლარის ნომინალური ღირებულების ფასიანი ქაღალდები განთავსდა. 2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით, მიმოქცევაში არსებული 5,5 მლრდ ლარის ნომინალური ღირებულების სახაზინო ფასიანი

ქაღალდების მფლობელი 14 კომერციული ბანკი, ეროვნული ბანკი, ასევე არასაბანკო ინვესტორები იყვნენ. არასაბანკო ინვესტორთა მფლობელობაში 619,3 მლნ ლარის ნომინალური ღირებულების სახაზინო ფასიანი ქაღალდები იყო. ბაზრის ლიკვიდობის გასაზრდელად საქართველოს მთავრობამ 2 წლიანი, 5 წლიანი და 10 წლიანი „ბენჩმარკ“ ობლიგაციების გამოშვება 2018 წლიდან დაიწყო. ამან სახაზინო ფასიანი ქაღალდების ემისიის გაზრდა განაპირობა, რაც დეფიციტის დაფინანსებისათვის აღებული საგარეო ვალისას წარმოშობილი სავალუტო რისკების შემცირებას უწყობს ხელს.

ეკონომიკური რეფორმების წარმატება, მათ შორის სტრუქტურული დისპროპორციების აღმოფხვრა, მნიშვნელოვანი ხარისხით ფულად-საკრედიტო (მონეტარული) და საბიუჯეტო-საგადასახადო (ფისკალური) პოლიტიკის სრულყოფაზე არის დამოკიდებული. უდიდესი დეპრესიის დროს კრიზისის დაძლევაზე მიმართული ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის არ არსებობამ, მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაართულა, კერძოდ, საბანკო სისტემის პრაქტიკული კოლაფსი გამოიწვია. როგორც პროფესორი ი. კოვზანაძე თავის ნაშრომში მიუთითებს, ისტორიული გამოცდილების გათვალისწინებით და ფინანსური სექტორისა და მთლიანობაში ეკონომიკის მხარდაჭერის მიზნით, მონეტარული ხელისუფლებები ბოლო დროს აქტიურად იყენებდნენ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის სხვადასხვა ინსტრუმენტებს, როგორიცაა: სავალდებულო სარეზერვო განაკვეთის გარკვეული პერიოდით მნიშვნელოვნად შემცირება, რეფინანსირების განაკვეთის უპროცენტოდ დაბალი განაკვეთები, აქტივების გამოსყიდვის მასშტაბური პროგრამები, ცენტრალიზებული კრედიტების სხვადასხვა ფორმების ჩართვა [5, გვ. 237 – 242].

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ქვეყნების უმეტესობაში ფისკალური პოლიტიკის სფეროში ბოლო წლებში სახელმწიფო ფინანსების გაჯანსაღებაზე მიმართული კურსი იქნეს გაგრძელებული. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა ბიუჯეტის დეფიციტისა და სახელმწიფო ვალის შემცირება მეტად აქტუალურ ამოცანად რჩება. ასე, მაგალითად, საერთაშორისო ანგარიშსწორების ბანკის მონაცემების მიხედვით, 2013 წლის ივნისის მდგომარეობით, მსოფლიო ფინანსურ ბაზარზე მიმოქცევადი სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების მოცულობამ 43 ტრილიონი დოლარი შეადგინა და 2007 წლიდან იგი 80%-ითაა გაზრდილი.

ბიუჯეტის დეფიციტის პრობლემის გადაწყვეტა, მრავალი ექსპერტის თვალსაზრისით, არა ხარჯების ავტომატურად შეკვეცის, არამედ უფრო საბიუჯეტო შემოსავლებისა და ხარჯების ოპტიმიზაციის სიბრტყეში დევს. თუ საუბარია ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილისა და საგადასახადო პოლიტიკის შესახებ, მაშინ მნიშვნელოვანია ბიუჯეტის გადამანაწილებელი როლი იქნეს შენარჩუნებული, ხოლო რიგი მიმართულების მიხედვით კი - გაძლიერებულიც.

შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფო შემოსავლების გადიდების რეზერვები ყოველთვის არსებობს, მაგალითად, აშშ-ში 1950-1960-იან წლებში შემოსავლებზე

გადასახადებმა 91% მიაღწია, ხოლო დღეისათვის იგი 35% არ აჭარბებს [3, გვ. 58]. ზემოაღნიშნულთან კავშირში შეიძლება იყოს ფინანსურ ტრანზაქციებზე გადასახადების შემოღება, რომელიც ერთი მხრივ, სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული რესურსების გადიდების, მეორე მხრივ, სავალუტო და ფინანსურ ბაზრებზე სპეკულაციური ოპერაციების დარეგულირების საშუალებას მოგვცემდა.

საგადასახადო მოსაკრებლების ოპტიმიზაციასთან ერთად სახელმწიფო ხარჯების ოპტიმიზაციაც არის ძალიან მნიშვნელოვანი, რაც გულისხმობს მათგან ისეთების შემცირებას, რომლებიც სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე ზემოქმედებას არ ახდენენ. თუმცა ამავდროს, ხარჯები ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს მხარდაჭერასთან მიმართებაში, საჭირო დონეზე უნდა იქნეს შენარჩუნებული. ამასთან, პირდაპირ სახელმწიფო ხარჯებთან ერთად, მიზანშეწონილია სახელმწიფო გარანტიები და ფინანსური სტიმულირების სხვადასხვა ინსტრუმენტები, მაგალითად, საგადასახადო შეღავათები იქნეს გამოყენებული. ამასთან ერთად, საჭიროა სწორად იქნეს გაგებული, რომ „ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ღონისძიებებისაგან განსხვავებით, რესურსების არაეფექტურად ხარჯვის გარდა, არაფრამდე მიყვანა დანახარჯებიან პროექტებზე უარის თქმა, გარკვეულ დროსა და გონიერებას მოითხოვს. სტიმულირების სრულყოფილ პაკეტს გაცვეთილი ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაციის ეფექტური დაბანდებისაკენ მიყვანა და რასაც სამომავლოდ ეკონომიკურ ზრდაში საკუთარი წვლილი შეაქვს“ [7].

ამრიგად, როგორც ისტორიული, მათ შორის ბოლო წლების გამოცდილება გვიჩვენებს, ფულად-საკრედიტო და საბიუჯეტო-საგადასახადო პოლიტიკის ინსტრუმენტების გონივრული გამოყენება, ეკონომიკაზე მძლავრი გამაჯანსაღებელი ეფექტის განხორციელების საშუალებას იძლევა. მაგრამ, ძალიან მნიშვნელოვანია აღნიშნული ინსტრუმენტების, დამანგრეველი კრიზისების წარმოქმნის არ დაშვებით, პრევენციულ ჭრილში გამოყენება ვისწავლოთ. კრიზისების დაძლევის სფეროში ჯერჯერობით საკმაოდ დიდი გამოცდილება არ არის დაგროვებული, მაგრამ რეალურად აღნიშნულ საკითხში ზომიერი ოპტიმიზმისათვის ყველა საფუძველი არსებობს.

2017 წლის 1 იანვრიდან საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობაში დამატებული ღირებულების გადასახადის აღრიცხვასა და აუდიტში შევიდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები მიღებულ ავანსებთან მიმართებაში, კერძოდ, საწარმოს მიერ მიღებული ავანსი გახდა დღგ-ით დაბეგვრის ობიექტი. ამასთან დაკავშირებით უნდა ავლნიშნოთ, რომ მიღებული ავანსის დღგ-ით დაბეგვრა წინაღმდეგობაშია საბუღალტრო აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებთან, კერძოდ, ფინანსური ანგარიშგების მე-15-ე საერთაშორისო სტანდარტის - „ამონაგები მოხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულებებიდან“ მიხედვით, „თუ საწარმო მომხმარებლისგან იღებს ანაზღაურებას, მან მიღებული ანაზღაურება მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა

აღიაროს ამონაგების სახით, თუ საწარმოს არ რჩება მომხმარებლისთვის საქონლის გადაცემის არავითარი ვალდებულება და ეს ანაზღაურება დაბრუნებას არ ექვემდებარება. მომხმარებლისგან მიღებული ანაზღაურება საწარმომ ვალდებულების სახით უნდა აღიაროს“ [8]. იქვე განმარტებულია, რომ „მომხმარებლისგან საავანსო ანაზღაურების მიღების შემდეგ „საწარმომ მაშინ უნდა აღიაროს ამონაგები, როდესაც შეასრულებს შესასრულებელ ვალდებულებას დაპირებული საქონლის ან მომსახურების მომხმარებლისთვის გადაცემით“. ამავდროულად საგადასახადო კოდექსის მიხედვით საწარმომ „შემოსავალი უნდა აღიაროს ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად“ [9]. მაშასადამე საწარმოს მიერ ავანსად მიღებული თანხა ფინანსური აღრიცხვის თვალსაზრისით არ არის ამონაგები (შემოსავალი) და შესაბამისად მისი დაბეგვრა მართლზომიერად არ მიგვაჩნია.

საგადასახადო კანონმდებლობაში შეტანილმა ცვლილებებმა, საჭირო გახდა ბუღალტრულ აღრიცხვაში შესაბამისი მეთოდოლოგიის შემუშავება და ანგარიშთა გეგმაში დამატებითი ანგარიშების გახსნა. ამავდროულად აღსანიშნავია, რომ შესაბამისი ორგანოების მიერ სათანადო მეთოდოლოგია დღემდე შემუშავებული არ არის, რის გამოც საწარმოები აღნიშნულ საკითხში იყენებენ სხვადასხვა მიდგომებს, ეს კი პრაქტიკაში იწვევს ბევრ გაუგებრობას რაც ცხადია სასურველი არ არის. ჩვენს მიერ შემუშავებული იქნა ქვემოთ მოცემული მეთოდოლოგია, კერძოდ, მიღებული ავანსის თანხაზე გადასახდელი დღგ ბუღალტრულად გატარდება 3341 ანგარიშის „ავანსებზე გადახდილი/გადასახდელი დღგ“ დებეტში, ხოლო მიღებულ ავანსებზე დარიცხული დღგ 3331 ანგარიშის „მიღებულ ავანსებზე დარიცხული დღგ“ კრედიტში.

დასკვნა

ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე და საქართველოში საგადასახადო სისტემის გარკვეული დოზით დარეგულირების მიზნით შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ შემდეგი დასკვნები და წინადადებები:

1. დამატებული ღირებულების გადასახადის ამოიღება საქონლის ყიდვა-გაყიდვის თითოეულ ეტაპზე ხორციელდება. ფაქტობრივად მისი გადამხდელია საბოლოო მომხმარებელი. ცხადია, რომ დამატებული ღირებულების გადასახადმა პროდუქციის საბოლოო ფასის უკონტროლოდ გადიდების შესაძლებლობა ჩამოაყალიბა. აქედან გამომდინარე ბოლო პერიოდში ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ფასობრივად მნიშვნელოვანი ზრდის მიუხედავად, მათი რეალური მოცულობა უმნიშვნელოდ შეიცვალა. ირიბი გადასახადები შედის რა საქონლისა და მომსახურების ფასში, ერთნაირად „ანება“ ღარიბ და მდიდარ მოსახლეობას. ყოველივე ეს გვაფიქრებინებს, რომ აშშ და იაპონიის მსგავსად ხომ არ ღირდა „ბრუნვიდან გადასახადზე“ დაბრუნება? ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სათანადო წრეებში დისკუსიის გამართვის აუცილებლობა;

2. ბიუჯეტის დეფიციტის პრობლემის გადანეყვრა,

არამართო ხარჯების ავტომატურად შეკვეცაში, არამედ საბიუჯეტო შემოსავლებისა და ხარჯების ოპტიმალური ვარიანტის შერჩევაში მდგომარეობს. თუ საუბარია ბიუჯეტის სამეშველო ნაწილსა და საგადასახადო პოლიტიკაზე, მაშინ მნიშვნელოვანია ბიუჯეტის გადა-მანაწილებელი როლი იქნეს შენარჩუნებული, ხოლო რიგი მიმართულების მიხედვით კი - გაძლიერებულიც. საგადასახადო მოსაკრებლების ოპტიმიზაციასთან ერთად სახელმწიფო ხარჯების ოპტიმიზაციაც ძალიან მნიშვნელოვანია, რომელიც გულისხმობს მათგან ისეთების შემცირებას, რომლებიც სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე ზემოქმედებას არ ახდენენ. ამასთან, პირდაპირ სახელმწიფო ხარჯებთან ერთად, მიზანშეწონილია სახელმწიფო გარანტიები და ფინანსური სტიმულირების სხვადასხვა ინსტრუმენტების გამოყენება, როგორიცაა მაგალითად, საგადასახადო შეღავათები და სხვ.

3. სახელმწიფო ბიუჯეტის პირდაპირი და ირიბი გადასახდების მეურნე სუბიექტებისა და ფიზიკური პირების ხარჯზე შევსებადი „საგადასახადო ტვირთის“ გადანაწილებაში „ოქროს კვეთას“ პროპორციის (შესაბამისად 62% და 38%) გამოყენება აღნიშნული ტვირთის გადანაწილებაში ჰარმონიზაციის ფენომენის დამკვიდრების საწინდარი გახდება. ასეთ პირობებში ქვეყნის მოსახლეობას საკუთარი შემოსავლების სახით ყოველწლიურად საშუალოდ 3 მლრდ. ლარამდე დარჩება, რაც ხელს შეუწყობს საშუალო შემოსავლიანი მოსახლეობის ჩამოყალიბებას.

4. სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული რესურსების გადიდებისა და სავალუტო-საფინანსო ბაზრებზე სპეკულაციური ოპერაციების შეზღუდვის მიზნით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ფინანსურ ტრანზაქციებზე - აქციების, ობლიგაციების, საინვესტიციო ფონდების საპაიოების, ფულადი ბაზრის ინსტრუმენტების, REPO შეთანხმებების, ფასიანი ქაღალდების სასესხო ხელშეკრულებების, დერივატების გარიგებებთან მიმართებაში, ახალი გადასახადის შემოღება, რომლის გონივრული გამოყენება, ქვეყნის ბიუჯეტში რეალური დამატებითი რესურსების წყარო და ეკონომიკაზე მძლავრი გამაჯანსაღებელი ეფექტის განხორციელების საწინდარი გახდება.

5. საქართველოს ეროვნული ვალუტის დეველუაციისა და დედოლარიზაციის კომპანიის ფარგლებში ბოლო წლებში ქვეყანაში ნავთობპროდუქტებზე აქციზის გადასახადი გაორმაგდა და შესაბამისად საწვავის ფასიც საკმაოდ გაიზარდა. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, თუნდაც თურქეთის მსგავსად, მცურავი აქციზის რეჟიმზე გადასვლა, რაც 1 ლიტრი საწვავის ფასს მინიმუმ 1 ლარის ფარგლებში შეამცირებდა.

6. ცნობილია, რომ 2017 წლიდან საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობაში დამატებული ღირებულების გადასახადის აღრიცხვასა და ადმინისტრირებაში შევიდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები მეურნე სუბიექტების მიერ მიღებულ ავანსებთან მიმართებაში, კერძოდ, საწარმოს მიერ მიღებული ავანსი გახდა დღგ-ით დაბეგვრის ობიექტი. ეს წინაღმდეგობაშია საბუღალტრო აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებთან, რომლის მიხედვითაც „მომხმარებლისგან საავანსო ანაზღაურების მიღების შემდეგ საწარმომ მაშინ უნდა აღიაროს ამონაგები, როდესაც შეასრულებს შესასრულებელ ვალდებულებას დაპირებული საქონლის ან მომსახურების მომხმარებლისთვის გადაცემით“. მაშასადამე საწარმოს მიერ ავანსად მიღებული თანხა ფინანსური აღრიცხვის თვალსაზრისით არ არის ამონაგები (შემოსავალი) და შესაბამისად მისი დაბეგვრა მართლზომიერად არ მიგვაჩნია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ. - „ოქროს კვეთას“ პროპორცია ბუნებაში, ფერწერაში, არქიტექტურაში, მშენებლობაში, ეკონომიკაში, ბიზნესში, ფინანსებში, საბანკო საქმეში: ეკონომიკური ნორმატივების სრულყოფის საკითხები, მონოგრაფია. - თბილისი, გამომცემლობა „დანი“, 2016. - 126 გვ.;
2. ცაავა გ. - საბანკო და ფინანსური მენეჯმენტი (მონოგრაფია), ტომი 2 - „ფინანსური მენეჯმენტი: ფინანსური საქმიანობის ანალიზის რაოდენობრივი მეთოდების პრაქტიკუმი“. - თბილისი, სს „პირველი სტამბა“, 1999. - გვ. 610 - 617.;
3. ცაავა გ. - საბანკო მენეჯმენტის განვითარების პრობლემები საქართველოში. - სადოქტორო დისერტაცია, თბილისი, 2003, გვ. 169-178.;
4. ლ. გრიგალაშვილი, „ფინანსური აღრიცხვა“, გამომცემლობა „გეორგიკა“, თბ., 2014 წ.;
5. Ковзанадзе И.К. - уроки мирового экономического кризиса и формирование новой модели развития, 2016. - 272 с.;
6. Рубин Н. - как я предсказал кризис. - Москва, «Эксмо», 2011. - с. 244;
- Шульц М. - Налог на финансовые транзакции должен быть введен во всем мире, Интервью RBC daily 22. 03. 2012, www.ru.rbcdaily.ru;
7. ფასს 15 „ამონაგები მოხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულებებიდან“, პ.15-16;
8. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მუხლი 8, პ. 44 <https://matsne.gov.ge/document/view/1043717?publication=183>.